

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Το πρώτο ένδυμα του ανθρώπου είναι εκείνο που του εφόρεσε η φύσις: Ἡ δορά. Αυτό πρέπει να εφορούσε, όταν ἐνεφανίσθη στη γῆ. Δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ εἶνε διαφορετικὰ ντυμένος ἀπὸ τὸν συγγενὴ του πίθηκον. Τὸ φόρεμά του ἦτο ἀκριβὲς τὸ ἴδιον. Ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα καὶ κομμένο καὶ ραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο ράπτη.

Ὅταν ὁμως οἱ νυχτικὲς ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐκλείγει καὶ δυνατότητες μέσα του, ἀρχισαν νὰ ξετυλίγονται ἀρχισε καὶ τὸ φυσικὸ ένδυμά του, μαζί με τὶς συνήθειές του, νὰ παθαίνει καὶ αὐτὸ μεταβολὴ καὶ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ ζωὴν του μορφῇ.

Τὰ ζῶα ἡ φύσις ἐφώτισε κάθε εἶδος καὶ μετὰ διαφορετικὸ ἐργαλεῖο, μετὰ τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζουν ὅπως τις ἀνάγκες τῆς ζωῆς των. Στὸν ἄνθρωπον δὲν ἔδωσε ἐργαλεῖο κανένα. Τὸν ἐποίησε ὁμως μετὰ ἐγκέφαλο ἐξαιρετικόν, πού νὰ μπορῇ νὰ ἐξελιχθῇ καὶ νὰ δημιουργῇ μόνος του ἐργαλεῖα διὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς του. Ὁ προνομίος αὐτὸς ἐγκέφαλος δὲν ἀργήσῃ νὰ κἀνῃ τὴν δουλειά του καὶ ἤρθε στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος ἀποκατέστησε τὴν δεινότητα καὶ καρποφόρο ζωὴν του, ἀρχισε νὰ δημιουργῇ τὰ πρῶτα του ὅπλα ἀπὸ λιθάρια καὶ ξύλο—μὰς ἀπασχόλησε ἄλλοτε ἐδῶ τὸ ζήτημα αὐτό—νὰ σκοτώνῃ ζῶα μεγάλα ἢ νὰ τὰ πιάνῃ σὲς παγίδες, πού τοὺς ἔσπινε καὶ νὰ τρέφεται μετὰ τὰ σάρκες των. Ἡ ἱστορία του ἡ σχετικὴ μετὰ μεταβολὰς αὐτῆς τῆς ζωῆς του, εἶνε γραμμένη ἐπάνω στὰ δόντια του.

Καθὼς ὁμως οἱ αὐτοεπιβιώσεις τῆς θερμοκρασίας δὲν τὸν ἀφῆσαν φυσικὰ ἀναίσθητον στὸ πῦρος, ἐσυμπλήρωσε τὶς ἀτελεῖες τοῦ φυσικοῦ τοῦ ἐνδύματος ῥίχνοντας ἀπάνω του τὴν δορὰ τῶν ζώων πού ἐσκότανε, γιὰ νὰ τρέφεται.

Ἡ δορὰ λοιπὸν τῶν ζώων ἦν τὸ πρῶτον τεχνικὸ ένδυμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀρχίζει ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐνδυμασίας του. Ἡ φύσις του πού εἶνε νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ τελειοποιῇ, τὴ δορὰ τῶν ζώων μεταβάλεε σὲ πετσὶ κατεργασμένο καὶ τὸ μαλλί τῆς, μετὰ τὴ βοήθειαν καὶ ἄλλων ὕλων ἀπὸ τὸ φυτικὸ βασίλειον, σὲ ὕφασμα. Ἡ δορὰ πού ἐφορεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἐπάνω του ἐγίνε ἐπὶ τέλους καπέλλο, φανέλλα, ζιλέ, σακκάκι, ἐπανωφόρι, πανταλόνι, ὑπόδημα, γάντι, φράκο, σμόκιν, μπουστός, φρούστα καὶ χίλια ἄλλα πράγματα καὶ θάματα, πού οἰκνεῖ τώρα ὁ ἄνθρωπος ἀπάνω του.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὁ ἄνθρωπος πού ἐρρίξε σιτοὺς ὅμους του τὸ πρῶτό του ένδυμα, τὴ δορὰ τοῦ ζώου, ἔως τώρα, τι μεταβολὰς δὲν ἔπαθε καὶ τὸ ένδυμα του καὶ ὁ ἴδιος ἐξ αἰτίας τοῦ ἐνδύματος του σωματικὲς καὶ ἡθικὰς! Ἐδῶ ὁμως δὲν πρόκειται νὰ μὰς ἀπασχολήσῃ ἡ ἱστορία τοῦ ἐνδύματος. Ἡ προϊστορία του μόνον.

Γιὰ νὰ μὴ πελαγοδρομοῦμε σὲ ἀβάσιμες ὑποθέσεις καὶ φαντασιοκοπήματα δὲς πᾶν τὸ

ένδυμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἔχουμε στὰ χέρια μας δλοφάνερο σημάδι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐρραβε ένδυμα. Τὴν βελόνα. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα πού χτυπᾷ τὸ μάτι, ὅταν βρεθῇ κανεὶς στὴν ἀκτίνα τῶν ψιλικῶν ἐνὸς παλαιοντολογικοῦ μουσεῖου, εἶνε ἡ παλαιολιθικὴ βελόνα. Ὑπάρχει πλῆθος ἀπὸ αὐτῆς, ὅλες ἀπὸ κόκκαλο καὶ ἰδίως ἀπὸ κέρατο λαφιοῦ. Βελόνες δὲ τέλειες μετὰ τρύπα καὶ μύτη. Ποιὸς θὰ τὸ πιστέψῃ; Εἶνε τελειότερες ἀπὸ τὶς βελόνες καὶ τῶν ἱστορικῶν ἀκόμη ἐποχῶν μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ βελόνες ἔξαφνα τῶν Ρωμαίων δὲν βγαίνουν μπροστὰ σὲς βελόνες τῆς Μαγδαλενιανῆς ἐποχῆς—τῆς τελευταίας τῶν παλαιολιθικῶν χρόνων—ὅπου ὅπως εἶδαμε σὲ περασμένο ἄρθρον εἶχαν ξυπνήσει μετὰ παρθενικὴ ἀλεγορία οἱ καλλιτεχνικὲς ροπὲς τοῦ ἀνθρώπου.

Μία φορὰ, πού δίπλα σὲς βελόνες ὑπάρχουν καὶ τὰ ἐργαλεῖα, πού μεταχειρίζονταν γιὰ νὰ τὶς φαρμακτεῖον δὲν εἶνε δύσκολο νὰ τοὺς παρακολουθήσουμε μετὰ τὴν φαντασία μας στὴν ἐργασία τους αὐτῇ. Τραβοῦσαν ἀπὸ τὸ λαφοκέρατο μὴ φλέντζα καὶ εἶσι εἶχαν τὴν πρώτη τους ὕλη. Γιὰ νὰ στρογγυλέψουν τὴν φλέντζα, εἶχαν εἰδικὸ ἐργαλεῖο: Σχιστόλιθο, ὅπου ἦσαν χαραγμένες ἀρδαριὰ βαθεῖες ἐγκοπές. Γιὰ νὰ κόψουν τὴν μύτη τῆς ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρον καὶ τὴν τρύπα τῆς ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶχαν τὶς λεπίδες τους καὶ τὰ σουβλιὰ τους

ἀπὸ σχιστόλιθο. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ βελόνες παλαιότερου τύπου, μετὰ κεφάλι ἀντὶ τρύπας, τὸ σῶμα ὁμως αὐτῆς εἶνε χονδρότερον ἀπὸ τὸ κεφάλι. Τὴν κλωστή τὴν ἔδεναν στὸ λαιμὸ τῆς βελόνας. Ἄλλος τύπος, παλαιότερος ἀκόμη: Κάτω ἀπὸ τὴν μύτη τῆς βελόνας δύο ἐγκοπές, ὅπου προσαρμοζόταν ἡ κλωστή. Οἱ βελόνες δὲν ἐχρησίμευαν νὰ τρυπούν, ἀλλὰ μόνον γιὰ νὰ περνοῦν τὴν κλωστήν. Ἡ τρύπα γινόταν πρῶτα μετὰ σουβλὶ ἀπὸ σχιστόλιθο. Ἐρραβαν δηλαδὴ, ὅπως καὶ σήμερον οἱ παπουτσοῦδες, μετὰ τὸ τσαγκαρόσουβλο. Ὅταν τοὺς κορόβαν ἀπὸ τὴν χρῆσιν ἡ τρύπα ἢ ἡ μύτη, δὲν ἐπέταγαν τὴν βελόνα. Τὴν διώρθωναν καὶ ἔκαναν νέαν τρύπαν ἢ μύτη. Αὐτὸ δὲ γινόταν πολλὰς φορὰς στὴν ἴδια βελόνα, διότι ὑπάρχουν καὶ πάρα πολὺ κοντὲς τέτοιες.

Γιὰ νὰ ἔχουν βελόνες, θὰ εἶπῃ, ὅτι ἐρραβαν. Θὰ ἐρραβαν δὲ τὰ δέρματα. Τί ἄλλο μπορούσαν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν νὰ ῥάβουν; Κλωστὲς εἶχαν ἀφθονες καὶ πάρα πολὺ γερὲς μάλιστα, καμωμένες ἀπὸ τοὺς μακροὺς τένοντας τῶν λαφίων, τοὺς ὁποίους ἐσχίζαν κατὰ μᾶκρος. Γιὰ νὰ ῥάβουν ὁμως τὰ δέρματα, θὰ εἶπῃ ὅτι τὰ ἔκοβαν πρῶτα, γιὰ νὰ τὰ συμμορφώσουν κάπως στὸ σῶμα των. Κοπτικὴ λοιπὸν καὶ ραπτικὴ ὑπὸ πρωτογενῆ τῆς μορφῆς. Ὁ προπάτορας τοῦ ράπτη ἔχει πλέον γεννηθῇ. Τὸ πρωτόγονο αὐτὸ ένδυμα πρέπει νὰ εἶχε

καὶ κουμπιὰ, κουμπιὰ μάλιστα ἀπὸ φῖνο κόκκαλο. Σὲ μερικοὺς μαγδαλενιανούς σταθμούς βρέθηκαν δίσκοι κοκκαλένιοι, τρυπημένοι στὸ μέσον. Ἐπέρασαν ἓνα κορδόνι ἀπὸ τένοντα λαφιοῦ στὴν τρύπα τῶν κουμπιῶν καὶ τὰ προσήλωναν στὸ δέρμα μετὰ κόμπο. Ἐνα κουμπὶ ἀπὸ τὴν μὴ μεριά, ἓνα ἀπὸ τὴν ἄλλη, μὴ θηλιὰ ἀναμεταξύ τους ἀπὸ τὸ ἴδιο κορδόνι καὶ ἐτελείωσε. Ἦσαν κουμπωμένοι. Δηλαδὴ, ὅπως πᾶν κατὰ κουμπώνουνται καὶ σήμερον οἱ πιζάμες. Νὰ ὁμως καὶ κατὰ πού δὲν θὰ ἐπερίμενε κανεὶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτῇ. Ὁ Le Hon στὸ περίφημο σύγγραμμά του «L'homme fossile» ἰσχυρίζεται, ὅτι τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες, πού δὲν μπορούσαν νὰ βαρύνουν τὶς βαρεῖες γούνες των, ἔβγαζαν ἀπὸ αὐτῆς τὸ μαλλί καὶ φοροῦσαν μόνον τὸ πετσὶ. Εἶχαν δηλαδὴ καὶ τὰ καλοκαιρινὰ τους παλτά. Παλλίδια, βέβαια, δὲν εἶχαν γιὰ νὰ τὶς κορυφώσουν, τὰ λογῆς λογῆς ὁμως ἔστρεψαν, πού βρέθηκαν σὲ ἀφθονία παντοῦ, φαίνεται νὰ εἶχαν καὶ ἓνα τέτοιο προσορισμό.

Ἀπὸ τὸ ἀκέραιον ὁ ἄνθρωπος εἶχε ἀρχίσει πᾶν νὰ χᾶν διὰ μέσον τῶν αἰῶνων τὸ πλοῦσιον ἐσωδὲς τοῦ σώματός του, τὸ δημιουργημένο ἀπὸ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ δερματός κατὰ τοῦ φύχους. Ὁ Κυνηγὸς ταύρου καὶ ἡ Ἑγκυὸς Γυναίκα τὰ δύο ἔργα τῆς Μαγδαλενιανῆς ἐποχῆς, πού ἐξετάσαμεν σὲ περασμένο ἄρθρον, ἔχουν μὲν τὸ σῶμα τριχωτό, ὁ ἄνθρωπος περισσότερο, ἡ γυναίκα ὀλιγωτέρως, σὲ βαθμὸ ὁμως ἀσύγκριτα μικρότερον ἀπὸ τὰ σῶματα τῶν ζώων, πού μὰ ἀφῆσαν τὴν μορφὴν των.

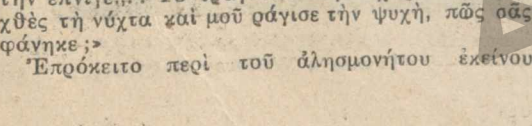
Ἀπὸ πότε ὁμως ὁ ἄνθρωπος ἐφόρεσε ένδυμα τεχνικόν, ἀπὸ ὕφασμα;

ΜΙΛΛΑΙ.—«Ἡ τυφλὴ κόρη».

[Art Gallery Βερμυχάμ]

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΑΤ. ΣΟΣ

ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΥΠΟ
ΔΑΔΙΑ ΦΡΙΣΜΑΝ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΙΝΑ

ΑΠΟΔΟΣΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΥΠΟ
ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Είτανε κάποιον έκατόν δέκα χρόνια αφάντας οι Ισραηλίτες στήσανε λιμέρι στην περιοχή του Γκιόσεν. Δυόμιση χρόνια πάνω κάτω πριν φύγουν δλοι τους, παιδιά και γέροι, από την Αίγυπτο για να διαβούνε τη μεγάλην έρημο και να φτάσουνε στη Χαναάν. Βρισκότανε, πού λέτε, συναμεταξύ τους ένα νιο παλλικάρι, έβραιόπουλο, από κείνα που δουλεύανε στα πληθάρια και στη λάσπη, για να χρίσουνε τα εξωτερικά μουράγια της Ραμσές. Άδύναμο και τρυφερό είταν άσπρόσο, τό χνουδι δέν είχε φτυρώσει ακόμα στο πηγούνι του και τα δεκαπτά δέν τάχε πατήσει. Όταν έβγήκε απ' την κοιλιά της μάνας του ή μαμμή τον πέταξε στο ποτάμι, κατά τη βασιλική διάτα, γιατί είτανε πολύ φοβητσάρα γυναίκα και δέν ήθελε να τα βάλλη με τη φούργια του βασιλιά. Έτσι τό μωρό έπλεε πάνω στο νερό δλη την ήμέρα και, κατά τό σπερνό, τό ρέμμα τ'εσπώρε προς ένα χαμόδετρο της όχτης και κεί έμεινε κρεμασμένο άσπου τό βιγλιαν άνθρωποι και τό γλυτώσανε. Από τότες τό κράζανε με δυο δνόματα: Πάλα (για τό θάμμα που τόκανε ο θεός) και Μάσα. Η μάνα του έδεσε στο λαμό του έφτα δίπλες μία κλωστή από λινάρι πορφυρό κ' έτσι τήνε κρατούσε πάνω του δλα του τα χρόνια.

Όταν πού λέτε μεγάλωσε τό παλλικάρι, εκεί πού δουλευε στο μουράγια της Ραμσές, έτυχε μία μέρα ν' αντικρύση μία από τις κοπέλλες που δουλεύανε στα χωράφια, κατάντικρυ της Πιτώμ, πού λεγότανε Πουά. Είτανε μόλις δεκαεσσάρω χρονών. Κείνη τη στιγμή έφυγε τό μυστρο απ' τό χέρι του κ' έπεσε χάμω. Κ' ή κοπέλλα σά τό τ' άχασε ξαφνικά απ' τη σύγχυσι. Έτσι κ' οι δυο τους νοιώσαν εκείνη τη στιγμή πως τους ελκεν άγγίσει τό μεγάλο χέρι του Άδωνάι και πως σκοτηρία καμιά δέν ύπαρχε από δαύτονε.

Δεκατρείς μέρες γύρνε κ' άναζητούσε ο ένας τόν άλλονε, μα πουθενά να είδωθούνε και στίς

δεκατέσσερες, κατά τό δειλινό την είδε ξαφνικά στεκάμενη δλομόναχη στα χωράφια. Τήνε ζυγώνει, καθώς ζυγώνει κανείς έναν άνθρωπο πού με δαύτον είχε γνωριμία κ' από πριν, ή πού τον έχει αφήσει πρό δλίγου κ' άφού της έπιασε θαροστά τό χέρι, της λέει: Γιατί τάχα καθόμαστε και περιμένουμε ακόμα έδώ πέρα; Κ' ή κοπέλλα ένοιωσεν δλο τό κορμάκι της να ριγεί κ' οδδ έξοτόμισε λέξι. Μονάχα τα δυο της ματάκια άποκριθήκανε. Την άλλη μέρα όμως κανείς δέν μπόρεσε να ξεδιακρίνη τους δυο τους, μήτε στην Ραμσές, μήτε στην Πιτώμ. Είχανε πάει δλοίσια για να συναντήσουνε τό λαό πού ξελευτερονότανε.

Μέρα νύχτα τραβούσαν οι δυο τους, χέρι με χέρι, κουνώντας ρυθμικά τα μπράτσα τους, κ' οδδ έγνωρίζανε κατά πού πηγαίνουνε, κ' οδδ έγνωρίζανε τι να θέλανε. Σά δυο παιδάκια μοιάζανε μικρά καθάρια κ' άμωμα—και μέσα τους μονάχα ή καρδοβιά τους τιτύριζε. Άπ' τα χωράφια της Ραμσές, ήςθανε στη Σουκώθ κ' απ' εκεί στην Έθάρ κ' απ' την Έθάρ στην Πή Άχρωτό κίωτε γνωρίζανε να μάθουνε πού βρισκονται—μονάχα εντός τους ή καρδοβιά τους τιτύριζε Την τρίτη μέρα, τό πρωί, σηκώνουνε τα μάτια και τι βλέπουνε; Τους είχε κλείσει ή φοβερή έρημος, ή έρημιά του Σού κ' ή άμμουδερή έκταση άπλωνότανε μπροστά τους άπεραντη, άσωση έτσι πού τό βλέμμα δέν εύρισκε έξουορσι. Μ' αυτοί έσκασαν στα γέλια κ' άρχίζανε τόν πειράζον ή άμμουδιά; Αύτοι μοιάζανε με τόν κρικό πού φτυρώνει στους λοφίσκους, σάν τό γεράκι πού πλανιέται στα ούρανια δίχως έγνοια και στενοχώρια.

Δρόμο άφήνανε, δρόμο πιάνανε δρέποντας κάθε φαγώσιμο φυτό και χόρτο μέσα από τις τσουκινίδες κ' απ' τους άγριόκηπους, κάποτε βρι-

σκανε στους άγρούς τίποτε άγριοκόλινθα είτε άγριοπέπου. Άφού χορταίνανε ιφώνοντας και γελώντας, δένανε τό ύπόλοιπο μέσ' στο μυστικό τους, τό σκαλόνανε στο δαβδί και ... δρόμο ... —και μέσα τους μονάχα ή καρδοβιά τους έτραγουδούσε.

Τό καλοκαίρι πού τους έψηνε τό λιωπύρι, τό παλλικάρι άκουμπούσε στο μπράτσο της καλής του, βαστώντας ένα πλατόφυλλο κλωνάρι άγριοκουρμαδιάς πού κουνιότανε στον άνεμο και τους έζογγιζε τόν ίσκιό του. Τα χερμωνιάκια βράδια πού τρυπούσε ή παγωνιά, πλαγιάζανε κ' οι δυο τους πλάι σ' ένα χαντάκι, ή μία καρδιά πάνω στην άλλη κ' ή μία σάρκα κολλήτα με την άλλη κ' έτσι τό αίμα τους ζεσταίνανε κ' έβραζε σάν τό γερό τό μούστο. Κι' όταν ξεσπασε βροχή κ' οι άστραπές άπλώνανε στο μολυβένο δόλο τα φλογερά δόξάρια τους στεκότανε μία στιγμή σ' άμνηνιά—έσφρυνε τό γέλιο άντηχούσανε ή χείλη των δυωνών τους, ογκνύοντανε ο ένας στην άγκαλιά του άλλου και τα φιλέκια άντέλειωτα, άσωστα, τιτύριζανε σπαρταριστά. Κάποτε ξεσπούνε ο άνεμοστρόβιλος, σφυρίζοντας δαμομιακά. Τα θεριά τρυπάνανε στους κρυφώνες, άλαφιασμένα, τα πουλιά τ' ούρανο τό τρυτρυτρίζανε μέσ' στις φωλίσες τους—μ' αυτοί στεκότανε μία σ' ιγνή σ' άμνηνιά και, ξαφνικά, παντόνουναν απ' τα χέρια, κουλουριάζανε τα μπράτσα τους, όρίγανε τό κεφάλι προς τα πίσω κ' άρχίζανε να χοροπηδούνε τρελλά, δλοτόνυχα, μέσα σε κήλο. Κ' έτσι μιλούσεν ο Μάσι στην Πουά:

«Έλα τώρα να τρέξουμε πιασμένοι από τό χέρι! Να τρέξουμε πηλάλα στην μεγάλην έρημιά άσπου να φτάσουμε στα χλοερά λειβάδια πούνε κατάντικρυ μας! Μέσ' τό χαμόκλαδο πού λόγγο τα πυκνά να παίζουμε κρυφτούλι! Τα ρούτ' μας και τό χιτών' να πετρώσιν, κ' ή δόλυνμω να πηλαλήσουμε, όπως μάς πέταξε ή κοιλιά της μάνας μας! Φέρε, φέρε να πλέξουμε τους άνθους των κόκκινων χαρουπιών πού φουντώσαν έδώ πέρα! Να τρέξουμε πηλάλα ένθ' τ' άνθη θα τρεμουλιάζουνε στο φύσημα του άνεμου...»

Έτσι χαρούμενα και ξεγνοιάστα φτάσανε στη Μαρά κ' από τη Μαρά πάνε στίς Έλειμ. Εκεί τέρα συναντήσαν οι Ισραηλίτες δώδεκα κήρες βουσιούλες κ' έβδομήντα κουρμαδιές. Κι' άρχισανε να τρέχουνε κ' οι δυο τους από κρήνη σε κρήνη και δροσιζονταν με τη φούγα των χεριών και δίνανε να τή ή ένας στον άλλον και παίζανε και χασκογελούσανε φωνητά άσπου όρίγαν οι έβδομήντα κουρμαδιές άκούωντάς τους. Κι' άρχισανε να τρέχουνε από κουρμαδιά σε κουρμαδιά και κάποτε τους βάλθνε να σκαρφαλώσουνε σε δαύτες. Και σκαρφαλώσαν ο καθένας σ' ένα δεντροί και, κρυμμένοι στα πλατύφυλλα κλώνια της κορφής, φώναζε ο ένας στον άλλον: Τι είσαι, πές μου; Περιστέρι για περιστέρα; — Έτσι χαγανίζανε και σπαρταρούσανε στα γέλια, άσπου όίγαν οι δώδεκα βουσιούλες άκούωντάς τους. Τρελλά κ' άνέγνοιαστα είσανε τα δυο παλλικαράκια κ' ή καρδοβιά τους έτραγουδούσε απ' την πολύ χαρά τους.

Απ' τις Έλειμ τραβήζανε, δίχως να ξέρονε πού και πώς, κατά την έρημιά του Σιν. Εκεί τέρα πλανηθήκανε τρία μερόνυχτα άσπου να φτάσουνε στη Ρεφιδείμ. Από κεί φύγανε και στο δρόμο βήκαν ένα βουνό. Μά τα δυο παλλικαράκια δλοδου δέν ξαίρανε πού είτανε και πώς λεγότανε.

Κ' είπεν ή Πουά: «Είμαι λιγάκι κουρασμένη!» Κι' ο Μάσι είπε κ' αυτός: «Κ' έγώ θέλω να σφαλισω λιγάκι τα μάτια μου!» Σά δυο μικρά παιδάκια μοιάζανε κσι, ζυγώνοντας τό βουνό, βήκαν ένα δροσερό σπήλαιο κάτω από μία προέσοχ. Βλέποντας πως είτανε καλό για κατοινία, τό στερώνανε με μαλακόν άμμο κ' είπανε: «Έδώ θα μείνουμε! Δέν τό κουνούμε από δά πέρα. Μήτε θα φύγουμε από δά στον αλάν' τον άπαντα!» — Και μαντρωθήκανε κεί μέσα! Σάν δυο παιδάκια μοιάζανε μικρά, καθάρια κ' άμωμα!

Γι' αυτούς δλάκαιρος ο κόσμος έμοιαζε σά να μην ύπαρχε, σάμπως ποτέ να μην έπλάσθη. Τόν ούρανό δέν τονέ σκεφτότανε παρ' όταν είχε σχέσι με την άγάπη τους. Και τη γής μονάχα όταν της έζητούσανε λιγάκι θροφή ή καμιά δπόωρα για να γλυκάνουνε τό λαρόγγι τους. Κ' ότερα ξεγνοιάσανε τα πάντα και θυμόνουναν μονάχα τις ψυχούλες τους και την άγάπη τους την τρανή. Δέν είχανε καμιά δρεξή να βλέπουν άνθρωπο μπροστά τους ή να τόν άρπάζουνε κεί! Ο ένας είτανε για τόν άλλονε τό πιν και τίποτε δέν τους έλειπε. «Ο,τι κ' αν γινόταν δλό-

γνώ τους, αυτοί τό βλέπανε σάν ένόχλησι. Τό μεγάλο τους μυστικό φώλιασε στην καρδιά τους, νύχτα μέρα, και κάθε ξένο βλέμμα, κάθε πράρμα ξενό τους έπέστρεζε σατανικά. Άν καμιά φορά τό μήνα διάβαινε κανείς από κεί πέρα, τό λέγανε δυο τρείς λεξούλες μονάχα κ' οδδε του γυρέβαινε τίποτες κ' οδδε τόν άρωτούσανε. Μονάχα τρυπάναν άμέσως στη φωλίστα τους. Άν ποτέ περνούσαν από κεί δά κανένας πλάνος πιστικός με τα πόδια του, γρήγορα του προσφύρανε λίγους κόκκους ή κάμποσα κόκκινα χαρούπια πού είχανε μάσει, του πέρνανε γι' άντάλλαγμα λίγο ψωμί και στη στιγμή ξαναβρίσκονταν μέσ' στον κρυψώνα τους.

Όλος ο κόσμος σιγούσε δλόγγορα, ή Οικουμένη δέν ύπαρχε, τίποτε δέν ύπαρχε. Μονάχα ο Μάσι για την Πουά κ' ή Πουά για τόν Μάσι—αυτή είταν δλη ή Ζωή—Τό πρωί όταν άνέτειλε ο Ήλιος, πλαγιάζαν οι δυο τους δλόγγομωι στην μασιά της σπηλιάς, κείνη άκουμπόνανε τό ζερβί της χέρι στην καρδιά και κείνος κρατώντας τό δεξί πίσω από τό λαμό της. Και έρεβάζανε κ' όνειρενόντουσαν με μάτια δλάνοιχτα κοιτάζοντας τόν ούρανό.

«Κοίτα, έλεγε κείνη. Οι μπουκλές σου είν' άπαλές σάν τού ήλιου οι άχτίδες, ένθ' οι τριχές των άλλων ανθρώπων είνε σκληρές, σάν σκανελόγορσι. Στίς κόχες των ματιών σου κλείπουνε δυο φωτεινά λυχνάκια, ένθ' στίς κόχες δλοι του κόσμου βρισκονται δυο σκληρά πετραδάκια... Σάν παιδί θεού είσ' όλοορρος, ένθ' οι άλλοι μοιάζουνε σάν τα σχολήκια της γής. Γεμάτος μυστήριο είσαι σάν τό μεγάλο θάμμα πού δέν έχει όνομα».

Και κατά τό σούρουπο όταν τ' άστέρια άπαλοσάσαν ένα ένα, έκαλωνόταν ο ένας πλάι στον άλλοτε δλόγγμωι κ' οι δυο τους με τα μάτια καρφωμένα στο κεντημένο παραπέτασμα τ' ούρανο...

«Αμωμ κ' άθάα είσαι, έλεγεν έκείνος, σάν τό λουλούδι στο παρθένο δάσος πούνε στην έρημο του Σούρ. Είσαι γεμάτη λάγνεμα, στην ψυχή σου, σάν τό έσπερινο τραγούδι στους κατάνικους άγρούς. Σάν τό άκονισμένο σπαθί κά-νει τη σάκα μου να ριγεί τό κάθε παγίδι του κορμού σου. Γλυστορής σάν τό γαλάζιο φώς πάνω απ' τις ρυτίδες των τελμάτων και με κράζεις...»

Και κατά τό μεσημέρι: «Σάν άστέρι είσαι για μένα, φώναζε κείνη, σάν τ' άσημένο άστέρι πού πέφτει στον κόρφο μου, μέσ' τό σκοτάδι του βραδυού».

«Είσαι βαθεία και μυστήρια, φωνάζει έκείνος, σάν τό βαθύ και δροσερό πηγάδι». Και δέ φιλούσε ο ένας τόν άλλονε, μόνη έσκιζανε λαίμαργα τη σάρκα τους. Δέν άκουμπούσεν ο ένας πάνω στον άλλονε, παρ' βουτούσεν ο ένας στον άλλονου την ύπαρξη και γινόντουσαν μια ψυχή, μία σάρκα...

Η μία μέρα κυλούσε κ' έρχονταν άλλη, ο ένας μήνας διάβαινε κ' έρχόταν άλλος. Έτσι κλείσανε τρία χρόνια.

Κάποτε θυμόνανε πού βλέπανε τόν ήλιο στον ούρανό, για να τους θυμίζει τόν κήλο του χρόνου, κ' άλλοτε φουκίζότανε βλέποντας πως ύπαρχε κ' άλλου ζωή, έξω από τη δικιά τους, κ' άλλοτε πικραίνόντουσαν βλέποντας πως βρισκότανε στον κόσμο πουλιά και δέντρα, φυτά και πέτρες, σκόνι κ' άμμουδιά, έκτός από τ' δαύτους. Σά πάντα ξεδιακρίνουν έναν όχτρο, ένα μεγάλο μπόδιο στην άγάπη τους. Τί τό χρεαζόταν δλα αυτά ο Θεός; Γιατί να τάχη πλάσει; Γιατί δέν έδημιούργησε μονάχα αυτούς τους δυο; Όσο δέν είχανε πάρε χαμπάρι πως είτανε μαντρωμένοι μέσ' στο Όρος Σινά.

Μά μέρα, πού λέτε, πρωί πρωί, άκούστηκε ένα μεγάλο σούσουρο, ένας θόρυβος συναγμένο στρατοπέδου με κοπάδια και με τζά.

Ο Μάσι κ' ή Πουά μείνανε μ' άνοιχτό στόμα. Πώς σκέφτηκε να ξεκινήση νάρθη ίσμε την ήσυχ' γωνιά τους, να τους άνησυχήση στην κρυφή τους φωλίστα και να τους θολώσουνε τό γαλήνιο έρωτα και την ευτυχία;

Βγαίνοντας στην μασιά του σπήλαιου και σηκώνοντας τα μάτια βλέπουνε και τι βλέπουν; Πλήθη λαού πού μυρμηγκιάζαν δλόγγορα από τό βουνό. Έτσι τους πληροφορήσανε για κάτι σπουδαίο: έπρόκειτο να δοθ ή Νόμος στο λαόν αυτόνα. Έπρόκειτο να δοθούνε διαταγές και κανόνες... Μά ή Πουά κ' ο Μάσι δέν καταλάβαινε γού απ' δλα αυτά! Τι χρεαζέται ο Νόμος; Τι δουλειά έχουν οι διαταγές κ' οι κανονισμοί; Ένα χαμόγελο σαρκασμού πέρασε από τα χείλη τους... Ο Νόμος λοιπόν, τους είπε κάποιος, περιορίζει δλον τόν κόσμο και τα διατάγματα (υθμίζουνη τη ζωή όλων των ανθρώπων, όλων των έθνών πού ζούνε σάν πέρατα της Οικουμένης...

Ο Μάσι κ' ή Πουά τ' άκούσανε και σά να

τους κακοφάνηκε. Τι χρεαζόντουσαν οι τέτοιαι νόμοι πού να δεσμεύουνε τό βίο του ανθρώπου και γιατι να μην άφήσουνε λυττερη τη ζωή κ' άδέσμευτη; Κάτι σάν εθηνικό χαμόγελο χάραξε στα χείλη τους. Άς γίνη ό,τι θέλει φτάνει να μην γίνουν άφορητά αυτά τα μικροπράγματα να τους χαλάσουνε την ήσυχία και τη μεγάλη τους άγάπη. Τρυπώσανε γοργά γοργά στο βάθος του κρυψώνα τους, ώστε να μη φτάνη στ' άφτιά τους κανένας θόρυβος απ' έξω, άκούμπησε ο ένας πάνω στον άλλονε σμίξανε τις καρδιές και την άγάπη τους κ' οδδ' έδωσαν πιά προσοχή σ' αυτά πού λεγόντουσαν.

Κι' ο λαός, ο πολüs λαός, ο αναρίθμητος άλλεζε τη φορεσιά του, μία, δυο μέρες στη σειρά και την τρίτη δλο τό πλήθος είταν έτοιμο κ' άγιασμένο.

Έσφρυν, ή γής σείστηκε ούριζα κ' οι δόλοι κ' ούρανο σκάσαν σε πελώριες σχισμάδες. Σημετα και τέρατα φανερώθηκαν στα ψηλά. Δάμψες κόκκινες γαλαξιοπόρφυρες, γλυστορούσανε στον άέρα και φλόγες άστράφτανε στο στερέωμα. Στη μέση της ήμέρας έλαμψαν κάτι περίεργα άστέρια κ' ένα πρόσινο μουντό φώς φάνηκε προς τό μέρος του Νοτιά Κείνη τη στιγμή δούστηκε δλάκαρη ή Οικουμένη και τα πλάσματα έβόλισαν απ' τό φόβο! Τα δέντρα δέ βλαστήσανε, κανένα χόρτο δέ φύτρωσε, τα φρούδια των βράχων λές και περιμένανε κάτι σουφρωμένα κ' όλα τα ζώα προσμέναν άλαφιασμένα. Κάποτε γοργάφερο Σερραρειμ σιαμήτην στη μέση τ' ούρανο και τένωσαν τό κεφάλι του για ν' άκούση κ' ένας πελώριος άστέρις πού σέρνονταν κατά γής σήκωσε τη μούρη του χανωμένα.

«Όσοσο, μέσ' στο βάθος της σπηλιάς, σε μία σκοτεινή γωνιά είταν ο Μάσι γονατιστός σά πόδια της Πουά και τήνε κοιτούσε κατάματα. Έσφρυν άστραπές, βροντές, φλόγες και πυκνό σύννεφο ζώσανε τό βουνό δλόγγμωι κ' όλα τα περίγγορα. Η άπεραντη έρημιά κρήνη τον πωρωμένο άνασμο της κ' άφουγκραζότανε. Η φωνή της σάλπιγγας άκούστηκε στριγγά κ' όλος ο ούρανός έμοιαζε μ' ένα φλογερό καμίνι. Τό στρατόπεδο των ιερών και των λεβιτών στεκότανε σε παρατάξεις γύρω από τό βουνό κ' ότερα άπλωνότανε μυριάδες λαοί, ντυμένοι δλοι, στους λευκούς χιτώνες, ένθ' στα πρόσωπα όλων είτανε ζωγραφισμένο ένα θρησκευτικό δέος.

Μία πνιγερά καταγνιά άπλωνόταν δλόγγμωι στο βουνό. Έσφρυνε μία τρομαχτική φωνή άκούστηκε, κάτι σάν κλαγγή πού ξεκούφανε. Όσοσο μέσ' απ' τόν άνεμοστρόβιλο διακρίνονταν ή κάθε λέξι έτσι πού θαροούσε πως άντηχούσε ίσμε τα πιά άπόμακρα νησιά:

«Εγώ είμαι ο Άδωνάι, ο θεός σου. Δέ θάχης άλλονε θεόν από μένα. Κείνη τη στιγμή ψιθυρίζανε τα χείλη του Μάσι σιγμηνά σ' αυτί της Πουά: Έσύ σ'αι ή πιά όμορφη γυναίκα στον Κόσμο! Έσύ κ' όχι άλλη!

— Να μην κήνης κανένα είδωλο, μήτε καμιά ζουργαφιά να προσκυνήσης, μηδ' να λατρέψης τέτοια πράρματα.

Κι' ο Μάσι μεθυσμένος απ' άγάπη έσφιγγε τα χέρια της Πουά κ' ή γλώσσά του ψλαρούσε άσυνάρτητα: Ίσμε όλες τις κοπέλλες της γής σ' έχω άγάπησει. Ίδσο πολύ σ' άγάπησα! Πόσο πολύ σ' άγάπησα!

— Να μην άναφέρης τ' όνομα του Άδωνάι του θεού σου στα χαμένα. Δέ θ' άφήση άτιμώρητον ο Άδωνάι κείνονε πού θ' άναφερη στα χαμένα τ' όνομά του.

Κ' ή Πουά μιλούσε κελαδίζοντας λόγια τρυφερά: Σε έσοκίζω στο Θεό, σε έσοκίζω στην Ήλιο της ήμέρας και στο Φεγγάρι της νύχτας, σε έσοκίζω στη Γής και στους Ούρανοί! Δός μου τα χείλη σου να τρυήσω τό ζελιστικό ποτό, γιατί πολύ διψώ τα χείλη σου! Δόσμου, να μεθύσω την ψυχή μου με τό μπουσκό αίμα σου, άφρησέ με να δοκανώσω με τα δοντάκια μου την τρυφερή σου σάρκα, άφρησέ με να σε σφίξω γερά έδώ στα λευκά μου μπράτσα μέχρι συντελείας του Κόσμου...

«Θυμήσου την ήμέρα του Σαββάτου για να την άγάπης. Σ' έξη μέρες έχαιεν ο Άδωνάι τόν ούρανό και τη γή, τη θάλασσα κ' ό,τι είνε κεί μέσα...

Και τα χείλη του Μάσι ψελλίζανε, ψιθυρίζανε δίχως κ' αυτός να ξαίρη τί: Κοίταξέ με με τό μάτι σου τ' άσφαρτερο. Κάμε με να λιώσω κατενόςτας σε! Να βυθιστώ μέσ' σ' άτέρμονα βάθη της ψυχούλας σου! Οι μπουκλές σου είνε πιά μαλακές απ' τό μετάξ κ' απ' τό μαλλί των μαναριών πού κυλούνε στους άγρούς, τα μαλλιά σου πλεγμένα σάν τα καλαμάκια πού φυτρώνουνε πλάι στίς ρεμματιές. Οι κνήμες σου μοιάζουνε σάν τους όβελίσκους του Φαραώ πούνε κατάνικρυ στη Ραμσές! Τα δυο στηθάκια σου σάν λόφοι της σμυρτιάς όπου βόσκω την πάσα νύχτα!...

— Τίμα τόν πατέρα σου και τη μητέρα σου. Να μη σκοτώσης. Να μη πορνέψης! Να μην κλέψης! Να μην ψευδομαρτυρήσης!

Έσφρυνε τό πρόσωπο του Μάσι έννε σά σφραγί. Η τρομερή φωνή είχε φτάσει ίσα με τη σκοτεινή γωνιά τους και όίγαν απ' όφο.

— Να μη ζηλέψης τό σπίτι του γείτονά σου! Να μη ζηλέψης τη γυναίκα του! Κ' ή Πουά έφριξε και σηκώθηκε απ' τόν τόπο της!

ΦΡΑΓΓΟΝΑΡ.—«Η πηγή του έρωτος».

[Συλλογή Wallace, Λονδίνον].

ΧΟΛΜΠΑΪΝ.—«Προσωπογραφία του Ρόμπερν Γκέζεμαν».

[Mauritshuis, Χάγη]

Ο ΚΑΚΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑΣ

«Αν και είχαν πάει εις την ίδια τάξη στο σχολείο, αν και είχαν ζήσει μέσα στο ίδιο σπίτι—σαν αδέρφια, που είχαν—μολαταύτα ο χαρακτήρας τους ήταν πολύ διαφορετικός και δε μοιάζαν σε τίποτα. Από τον καιρό που ξενιτεύτηκαν ο πατέρας τους, ζούσαν κοντά στη μητέρα τους κ' έτσι η παρουσία τους στο σπίτι, παρηγορούσε κάπως την καυμένη την κυρά-Στυλιανή, που νυχτοξημερωνόταν με τον καυμό του άπαρηγής άντρα της. Νά ζούσε άραγε εκεί κάτω στην 'Αμερική; Μά τότε γιατί δεν έγραφε. Γιατί δεν ξεκολλούσε από τη γιγάντια Ελγαν βοή άλλωστε τόσο τον θάνατο εκεί κάτω; Μπορεί κι' αυτόν να τον σκέπασε η ξένη γη. Μά μπορεί πάλι να γλεντοκοπούσε με τις πατριώτες, που ξεμυαλίζονταν τον κόσμο, αδειάζοντας τα πορτοφόλια. Και τότε βέβαια, συλλογίζονταν η κυρά-Στυλιανή, που να του μείνι λεφτά να στείλει στο σπίτι του. 'Η έννοια αυτή την είχε κάνει «μισερό άνθρωπο» καθώς συχνόλογε και «γλήγορα θα την έπερνε στο τάφο!» Μά πάλι σιοχαρόταν, «ας είνε καλά οι λεβέντες μου, που μου κουβαλάνε τοδ πουλιού το γάλα. Τά βλέπω και γεμίζει το σπίτι». Κι' έτσι παρηγοριόταν κάπως. Τα παιδιά της, ο 'Ισίδωρος κι' ο Νίκος εργαζόνταν σ' ένα μεγάλο εργοστάσιο—υπόδημο του «πιάς» κι' αν κ' είχαν περάσει κι' οι δυο τα τριάντα, μολαταύτα ακόμη δεν είχαν σκεφθεί να φτιάσουν δικό τους σπίτι.

«Τι τις θές, τις παντοίες, έλεγε ο μεγάλος, ο 'Ισίδωρος, έτσι που καταστήσαμε σήμερα. Είνε τόσο σπάνιο να πετύχης ένα σύντροφο καλό. Δε σου τύχη κανέναν δικόλο και σου λέω εγώ έπειτα. Νά τρέχης και να μη φθάνης!»

Τ' άκουσε, τ' άκουσε, Μόσι; Και βουλόσανε τ' άφαι τους για να μην άκουνε...

«Ένα παρθένο όντος τους είχε πιάσει μη μπορώντας να το εγγιγόνε. «Όλο τους το είνε ελεγε παγώιτε από φόβο δίχως να ξαίρουνε το γιατί...»

Οι μέρες διαβαίνανε κι' όλο το στρατόπεδο που είχε λημεριάσει δόλωνα στο βουνό, σήκωσε τις τέντες και ξεκίνησαν. 'Η έρημος έμεινε άκατοκτητή όπως και πριν. Ο βράδι ο σταθήκανε βουβόι μέσ' την άπειραντη έρημοσι κ' η πρωτινή σιγή ήλανε το νεκρικό τις μαντιά. «Ο φόβος όλο και πιο πολύ κυριεύε τους δυο τους κι' ούδε ξαίρουνε πια τι είνε γαλήνη. Δεν γνωρίζαν τι τους είχε συμβεί... Νοιώσαν μονάχα πως έφυγε ξαφνικά από δαύτους η χαρά της ζωής των.

Και μία νύχτα, ένθ ή Πουά εΐτανε πλαγιασμένη πλάι στο Μόσι δίχως νάν τηνε πιάσει όπνος έλεγε: Χαίρεις Μόσι; Είμουνα μικρό κορίτσι και καθόμουνα στην άγκαλιά της μαντιόλας μου. Τώρα θυμάμαι. Μου διηγόνανε πως μία λέρα ένευε κάτι φοβερό: 'Ο 'Αδάμ, ο πρώτος άνθρωπος, ζούσε στον Παράδεισο, μαζι με τη γυναίκα του. Μία μέρα, κατά το πρωί, δώγχεσαν από καί πέρα κ' οι δυο τους! Αβόι δεν ξαίρουνε το γιατί. Τους είχαν άγγισει το χέρι του Θεού το τρανό. Και ξαφνικά η ζωή τους έγινεν άνωπορη...

«Ο Μόσι κι' αυτός εΐτανε ξαλιμένος κι' ανήσυχος, κι' όλο έβλεπε όνειρα στον ύπνο του. Και μία φορά εΐτε: Μόλις άνοιξη τα μάτια ο άνθρωπος δεν μπορεί να τα ξανασφαλίσω. Πώς να ξεχάσω τις φαντασμαγορίες που εΐδε για μία στιγμή!...

Και πάσανε να μιλούνε κι' ούδε βγάλανε τσιμουδιά, μέρες ολόκληρες. Σάν κουφάλοι μοιάζανε.

«Ένα πρωινό, ξυπνόντας ο Μόσι βλέπει στο πλάι του το κλινάρι άδειανό. 'Η Πουά είχε εξαφανιστεί. Κατάλαβε πως θα τόγει σκάσει τη νύχτα και πως θα πήγε να συναντήση το στρατό πεζι». Έσπασε κι' αυτός στο κομποδέμα του και πήρε δρόμο. Μόλις πλησίασε προς το στρατόπεδο τηνε βλέπει να βαδίζει σκυφή πίσω απ' το Μωσιζή και να του πέρνει το κατόπι. Σά σκιά γλυτρούσε άκοιλουδώντας τον παντού. Τότες έκουινος σγαλινά τα χείλη κ' εΐτε: 'Ο Νόμος αγκυλώσει τη Ζωή και ο Μόσι την έβγαλλε κάτω απ' τη φτέρνα του...»

Κι' αυτός, άκολουθόντε το στρατόπεδο δίχως να μπορεί να ξεφύγει και δίχως να μπορεί να νοιώσει το γιατί...

«Όταν έζύγασε την Πουά του εΐταν αδύνατο να την κοιτάξη κακάματα κ' έφυγε από μπροστά της. Το ίδιο κ' η Πουά δεν μπορούσε ν' άντικρύση το βλέμμα του και κρυβότανε κάθε φορά από μπροστά του.

Έτσι πέταξεν η Χαρά κ' έφυγε παντοεινά από δαύτους. Τέλος

«Μήν τα λές αυτά παιδάκι μου, του άποκρίνεται η μητέρα του, με τη στοχαστική έκφραση της πείρας στα μάτια. Σάν έρθη εκείνη ή ώρα θα ιδής, που θα κλείσης τα μάτια και θα δεχθής το κουλούρι «Ξέρεις τι λέω μάνα; Τώρα συ είσαι του παλιού καιρού γυναίκα, να πούμε, και δεν σου άρέσουνε αυτά τα πράγματα. Μά αν με ρωτήσεις, έτσι ήλι-κρινά, στην τιμή μου σου λέω, πως πιο φρόνιμο, π' ό τίμιο—ναί αλήθεια, πιο τίμιο,—μού φαίνεται να ζή κανείς άσεφάνατος! Μήν κατεσουφιάζης. Σέ πέρνω για τόσο καιρό! Έτσι; Βλέπω πω. τα χνώτά μας ταιριάζουνε, έτσι; 'Ε, λοιπόν, κάτσε κοντά μου έφ' όρου ζωής. Δεν ταιριάζουνε πάλι, είσαι σιγμμένη, ιδιότροπη, κορτατζού. σ' άρέσουνε τα γασκαριόματα, άμε στο καλό σου! Χωρίς να σκάσω την καρδιά μου και χωρίς να γίνουμε γεντί-κολο στη γειτονιά, σ' άνοιγο την πόρτα και σου λέω: στρίβε, δε μου κάνεις».

«Τι παιδί, που είσαι άκόμη, Δώρο μου. 'Αμ κι' αυτή ή έρμη τι θ' άποκρίνη; Θά πάη να γίνη «κακός άνθρωπος» έ; Κ' έπειτα; 'Αμ αν άποκτήσετε και κανένα παιδί;»

«'Ας καθόταν φρόνιμα! Πούος της εΐπε να μην μπορεί ν' αλλάξη «φρονικά»; Γιατί βλέπεις το «φυσικό» των γυναικών τέτοιο είνε. Δε σκεπτόσασθε ίσια. Σάν άλαφρογόνο, που είνε το μυαλό σας, πέρνει με το πρώτο άέρα. Ψέμματα;»

«Έλα, μη τα λές αυτά. Δε θέλω να τ' άκούω από το στόμα σου. Σ' είμαι μετριμένος σε όλα σου. Σάν έρθη εκείνη ή ώρα, θα πäs να βοής ένα κορίτσι τιμω, από το κόρφο της μάνας του, που θα σ' άναγίτη και θα γίνη αληθινή σκλάβα σου. Και τότε θα ιδής τι άνεπιμητος θρασυρός, τι διαμάντι, τι παρηγορία στις κακιές ώρες, που είνε ή γυναίκα στο σπίτι».

«Κορίτσι από το κόρφο του χοροδιδασκάλου, ήθελες να πη; μάνα. Αχ—άχ! 'Αμ κάθεται έδω κλεισμένη, ή θυμάσαι τα κορίτσια του καιρού σας γι' αυτό τα λές αυτά. 'Εβγα και παραόξω να ιδής τι γίνεται! Πώς τον λέγανε αυτόν, που έψαχνε στα παλιά τα χρόνια, με το φανέρι, να βοή άνθρωπο;—ό Νίκος τα θυμάται καλύτερα από μένα—έ, το ίδιο θα ψάχνης και σήμερα για να βοής τίμιο κορίτσι. Χάλασε ή πλάσι, μάνα! Ψευτίνανε όλα τα πάντα! Δε με ρωτά: να σοι πω τι γίνεται στο μα αζί μας, που δουλεύουνε τόσες και τόσες. Δεν προσθάνουνε οι σκαμέντες να σχολάσουνε κι' άφοι κάνουνε ζωγραφικά χάλιποτα όρα στα μούτρα τους πρώτα, έπειτα τρέχουνε στις γωνιές, που τις περιμένουνε οι φίλοι!»

Στις κουβέντες αυτές ο μικρότερος αδερφός, ο Νίκος, εΐταν πάντα επιφυλακτικός. Δε μιλούσε ποτέ για γάμο, μ' φαίνεται, πός; οι ιδέες του για τη γυναίκα εΐταν πολύ διαφορετικές, από τις ιδέες του μεγάλου αδερφού του. Παλιότερα αγαποΐσε κάποιο κορίτσι, που έμενε κοντά τους κι' εργαζόταν σ' άσποροουχάδικο Πολλές νύχτε. Έπερνε την κιθάρα του και την συντροφιά του και ξεχνούτοσε τραγουδώντας κά ό από το σπίτι της. Σ'ην μία ημέρα νύχτισε ο αδερφός της από το ταξίδι, έμαθε το «'Ισθμια» του και τον φοβόρνε, πός το πορ-μικρό αν άκουγε από δώ και πέρα για την άδεοφή του, έξ αίτιας του, άλλη φορά, δε θάγανε παρ' μία σφαίρα. 'Η κάποια άπάθεια του χαρακτήρα του Νίκου, σκότισσε με μιάς την άγάπη του, τόσο η προστασία του βάβραρου αδερφού, που δεν είχε καν έξετάσει τους σκοπούς του νέου τον είχε πληγώσει. 'Αποτρεβήχθηκε μένοντας με την παρηγοριά της φωτογραφίας της! 'Ω, αυτή ή φωτογραφία! 'Αμα την κοιτάς του φροντύνανε ξανά το αίσθημα, του θυμίζε τόσα όρνια και άγαπημένα πράγματα. Εΐταν τόσο ζωηρά βγαλμένη, όστε νόμιζες πως έτοιμαζόταν να σοι μιλήση! 'Ακουμπώντας σε μία άνθροσθήλη, που πάνω της εΐταν μια λατάνια, κοιτάς λοξά, γελαστή και πρόσχαρη, κι' ή δροσιά των ήτοισι δυο χρόνων, πλασιόανε το σύνολό της. Αυτή ή φωτογραφία και τα μαρ-μάρια γασμιά, που της είχε άγοράσει, τη μοναδική φορά—Κυριακή εΐταν—που εΐταν βγη μαζί έξω, κι' είχε πάρει κι' αυτός λίνα από τα χέρια της, για όμηση, του εΐταν μαρτύριο. 'Αλλά σάν θυμίσαν τη διαγωγή πάλι του αδερφού της αίσθημα άτοστροφής κυριαρχόνσε μέσα του! Π' όίεργο! Με-ρικά άσχηματα πράγματα πολλές φορές; σκεπτόνουν τόσο εύκολα ένα αίσθημα—συλλογίζονταν. Μά ή ηυδαίότητα βέβαια κι' ή προστυνία και στην πιο μικρή της άκόμη έκδήλωσι, μπορεί να σβύση με μιάς τα πιο όμορφα όνειρα! 'Από μία ά'λη άσπορο-ουχού, φιλενάδα της, έμαθε, πός; ύπόφερε πολύ για το χωρισμό τους. Πολλές φορές σΐδ μαγαζι που εργαζόταν την είχαν πιάσει οι άλλες, με κλαμένα μάτια. Κ' είχε λινγνήση τόσο ή άμοιρη. 'Αλλ' από τότε ο Νίκος δεν την ξαναείδε—ούτε και ζήτησε.

«Δε θα μπορούσα να κάνω ποτέ, έλεγε με το νύς του, έναν τέτοιο συγγενή, που με φοβόρνε με τις σφαίρες του. Θά μου πής: δε θα ζήσης βέβαια μαζί του. Ναί, βέβαια, αλλά αυτό να θυμάμαι, αυτό που μου έκανε, θά μπορΐ να με κάνει να σ'αγαθΐ κι' αυτήν την ιδιο!»

Και τα συλλογίζονταν αυτά ο Νίκος, γιατί ύπο-λόγισε, πός; μία μέρα άργά ή γρήγορα το αίσθη-μά τους θα τέλεωνε σε γάμο. Του άρεσε αυτό το κορίτσι κι' ός έμορφαί μά κι' ός χαρακτήρας. 'Αλλά τώρα εΐταν τελειώσει όλα!

«'Η κυρά-Στυλιανή, που είχε μάθει από την άρχή, το «αίσθημα» του γιου της, σάν έφθασε ός τ' αΐα της ή φοβέρα του αδερφού, εΐπε στο Νίκο.

«Μακριά από δαύτους, γυόκα μου. Αυτοί είνε μαχαιροβγάλτες. Έχουν την κάπα τους κρεμασμένη στη φυλακή».

Κι' ευχαριστήθηκε πολύ, ήούχασε, όταν πληρο-φορήθηκε πός ο «Νίκος έξκοψε».

«'Αμ τα παιδιά μου, έμένα, είνε λογικά και μετρομένα» συχόλογε.

Έτσι περνοΐσε ο καιρός, ός δτου ένα πρωί ο 'Ισίδωρος, άφοι έπτε τον καφέ του, ένευσε στη μητέρα του, πός ήθελε να της πη. Έκείνη νοι-ζοντας, πός θα την ήθελε για καμιά συνηθισμένη παραγγελία, το φώναξε.

Στάσου μία στιγμή να ρίξω λίγο καλομπόκι στις κακιές κ' έρχομαι.

«Έλα τώρα γιατί βιάζομαι κι' έπειτα τους οίγινε».

«'Η κυρά Στυλιανή πήγε κοντά του και τον κοι-τάξε ξαλιμένη. 'Ο 'Ισίδωρος έφριξε μία ματιά γύρω του, σά να φοβόταν μήν τον άκούση κανείς κ' έπειτα εΐπε άργά:

—Τη κάμαρη πούχουμε σαλονάκι θά τη χαλάσης και θα την κάνης κρεββατοκάμαρα. 'Απ' άφου, το πολύ μεθαύριο, θα όβη ένα κορίτσι δικό μου, να μείνη έδω. Θά φέρη και το κρεβάτι του κι' ό,τι άλλο έχει. Τι με κοιτάς σ' μουλή; Ξέρεις εγώ, δευτερο λόγο δεν έχω. Τόσον καιρό, έβγαλα άσπρες τριχες πιά, δεν σ' έχω περάσει. Δεν έχεις ά'ουσαι άσχημη λέξι από το στόμα μου, λοιπόν «ήχι» δε θέλω ν' άκούσω. 'Οσο για τη γειτονιά—αυτό σε τρώει σένα. 'Ε, λοιπόν τα κανόνια. Θά πούμε, πως εΐμαι μία μακρινή συγγενισσά μας, πός χωρίσε—ξέρω γΐ—με τον άντρα της. Τέλος πάντων πες ό,τι θέλεις. Σεις οι γυναίκες τα μπαλόνε».

«'Η κυρά Στυλιανή είχε μείνει σάν άποσβολωμένη. Τόσο πολύ την είχε ξεφάνισει ή είδησι αυτή. Της φαινόταν τόσο άναπόδο αυτό το πράγμα! Γιά πόση φορά άκουγε από το στόμα του γιου της μία τέτοια πρόταση.

—Τι είν' αυτή; μπόρεσε να ρωτήσει νόο.

—Θά τη δής τι είνε και θά δής σε μάνα, πός δεν έπεσα έξω: Έκλεισε τα μάτια του, μισο-κλόντας ο 'Ισίδωρος και πέρνοντας το καπέλο του βγήκε.

Το μεση-έρι ή κυρά Στυλιανή συλλογιμένη και άβουλη το εΐπε στο μικρότερο γιό της. Έκείνος έναντιώθηκε από την άρχή, μά ή μητέρα του, βά-λοντας το χέρι της στον ώμο του, τον παρεκάλεσε.

—Γιά χατήρι δικό μου, παιδάκι μου, σύ που σκεπτεσαι πιο φρόνιμα, άπ' αυτόν μη λές τίποτα. 'Ασε να τον καταφέρουμε με το καλό, να μην τη φέρη.

—Κ' ή γειτονιά καλΐ μητέρα; Τι θά πη ή γειτονιά;

—Αυτήν συλλογιέμαι κ' εγώ, Νίκο μου. Και σουβουνε κάτι στόματα οι βώρμες. 'Αφες θά ξαναμιλήσουμε πάλι. Σΐ να φανής ότι δεν ξέρεις τίποτα. Έτσι νάχης την ευχή μου γυόκα μου.

Την άλλη μέρα ο 'Ισίδωρος την έφευρε στο σπίτι. Σ' ένα ταξί εΐταν βάλει τα πράγματά της—ένα μπουβλο και το κρεβάτι—κ' ή κυρά Στυλιανή της έδωσε επιφυλακτικά και δόσυστα. 'Η Μαίρη εΐταν ένα μελαγχολικό κορίτσι, με μία πρόσ-στυχη έκφρασι σ' ά μάτια, με βαμμένα χείλια και με χοντρή φω ή, σάν άνδρική. Χαϊρέτισε με πόση ή μητέρα του 'Ισίδωρου και μπαίνοντας πέταξε την όμ τρελλά της στόν καναπέ, με τέτοια οικει-ότητα, σά να είχε έυθει πολλές φορές σ' αυτό το σπίτι.

—Αυτή είνε ή μάνα σου: ρώτησε σιγά τον Ισίδωρο. Σΐδ μοιάζει. Καλΐ γρηά φαίνεται.

Κ' έκείνος της γέλασε μ' έναν τρώπο, σά να ήθελε να δείξη όλη τη χαρά, που δοκίμασε, γιατί θά την είχε από δώ και πέρα κοντά του.

Σάν καθόσαν το μεσημέρι στο τραπέζι, ή Μαίρη κοιτάξε το φαί και εΐπε:

—Όψ, μπάμεις δεν τρώω ποτέ μου. Δεν θά σάς κάνω παρέα.

—Τότε να σάς κάνω δυο αΐ, ής μιλησε σΐν πληθυντικό ή κυρά Στυλιανή.

—Τι άρρωστη εΐμαι, που θά φάω αγγά.

«'Ο Νίκος, που σΐδ μεταξΐ εΐταν, σκυμμένος στο πιάτο του σήκωσε τα μάτια του και την κοιτάξε. 'Η κυρά-Στυλιανή δάγκωσε τα χείλια της.

Στάσου να πεταχθΐ στο μάγερα να σοι πάρω κάτι, σηκώθηκε ο 'Ισίδωρος.

Σάν άποφάγανε ή μητέρα του του εΐπε κρυφά και με άγανάκτησι:

—Άλλη φορά μην την ξαναβάλης να φάη μαζί μας.

Ούτ' εγώ, ούτε ο Νίκος τα σηκόνανε αυτά. 'Η μεγάλη κυρία βλέπεις δεν μπορεί να φάη μπαμεις. —Ούφ, άφρησε με ήσυχο μητέρα. 'Αγάπα τον καθένα με τις ιδιότητές του. Κ' έπειτα να σοι πω κι' εν άλλο: 'Οποιανού τ' άρέση. 'Η Μαίρη εΐνε γυναίκα μου πιά! Χωρίς να προσθέση άλλη λέξη ή κυρά Στυλιανή βγήκε, με το κεφάλι σκυφτό. Μόνον σάν έφθασε στην κουζίνα έμουρμούρισε!

«Δε θάχωμε καλό τέλος μ' αυτήν την γυναίκα». Οι μέρες περνοΐσαν, χωρίς τίποτα να κορυάξη την γαλήνη του σπιτιού. Μά πάντα άναστένανε βραδεί ή κυρά Στυλιανή κι' ό στεναγμός της άναστρούσε τον κρυφόν πόνο της. Τι κακοτυχία, τι κακοτυχία! Αυτή, που καμάρονε τη φρονιμάδα των παιδιών της, να βλέπη τώρα μία γυναίκα, παρμένη πούος έξορι από πού βρωμόσπιτο, να τρώη κοντά της, στο ίδιο τραπέζι και να κοιμάται κάτω από την ίδια στέγη. Μπροστά σ' αυτόν τον καιρό είχε ξεγάσει τον άλλον τΐν άνδρός της. Και πός; βαρύνει ή συκαμένη! Δυό ώρες έκάνε κάθε πρωί και κάθε άπογευμα, για να τουλεταρισθΐ! 'Όλη ή γειτονιά το εΐερε τώρα—άμ μπορεί να κρυφθΐ κανείς από τον κόσμο, συχόλογε ή κυρά Στυλιανή κατατροπισμένη. Νά δοΐμε σε τι μά-κρος, θά πάη αυτή ή ιστορία—πρόσθετε και πάντα στις κουβέντες της, μαζΐ με το μεγάλο γιό της, έκανε να φανΐ το παράπονο της, το βανΐ και μεγάλο της παράπονο!

«Ένα πρωί ή Μαίρη, άφοι έκανε την συνη-θισμένη τουάλετα της, εΐπε στην κυρά-Στυλιανή: —Θά πεταχθΐ καλΐ, εΐς τον όδοινογιατρό μία στιγμή. Δεν κοιτάς στην πόρτα μην περνά κανένα ταξί; Πού να πάω μ' αυτήν την κάμα με τα πόδια, 'Αφου ή μητέρα των παιδιών προχόρησε στην αλή, Μά πώς της ήρθε και ή Μαίρη Μία άπόπια από βαρΐ άσρομα, άνακατωμένη με την έρεθιστική μυρωδιά της γυναικείας σάρκας, της άκολουθούσε. Ένθ ή κυρά Στυλιανή κοιτάξε στη μικρή πλατεία της γειτονιάς ψάχνοντας για να δΐ κανένα ταξί να περνά, έξαφνα ένας άνθρωπος—θα εΐταν πάνω από σαραντα ήλιοκαμμένος με μακριά μαύρα μουστάκια και με ξεθωριασμένα ρούχα—σταθήκε μπροστά της, έρριψε μια ματιά στη Μαίρη, έπειτα γέλασε, χτυπώντας τα χέρια και την πλησίασε.

—Ρε σΐ Στάσα, που βρέθηκες έδω! Ρε μυστήριο πράμα. Και να ιδής, σε συλλογίζομυνα σήμερα το πρωί. Την άφρησε ρε την 'Αφρόδι ή τόκλεισε; —'Αστα, θά σοι τα πό' άλλη ώρα, 'Αρίστο μου. Είμαι βασική τωρα, γιατί πάω στο δοντογιατρό. Γειά σου.

—Και πός σε βρίσκει κανείς;

—Τώρα πουθενά, γιατί φρονιμω!»

—Νά το δΐω και να μην το πιστέψω!

«'Η κυρά Στυλιανή στο μεταξΐν είχε μείνη άναυδη.

Το μεσημέρι ήρθε ο 'Ισίδωρος πρώτος, κατευ-θελαν μόλις μπήκε, διευθύνθηκε στο δωμάτιο της Μαίρης.

—Πού είν' αυτή; ρώτησε η μητέρα του.

—Πού ή Κυρά Στυλιανή, χωρίς να χάση καιρό, άνοϊξε το στόμα της και του τ' εΐπε όλα. Ένας μύστικος, θεΐ μου να τον έβλεπες, ένας σωμα-τέμπωρος, άμ και τ' άλλο: πόσα όνόματα είχε αυτό το κορίτσι. Στάσα θα-ρώ την εΐπε.

—Σίγουρα θά εΐταν φί-λος της, πρόσθεσε.

«'Ο 'Ισίδωρος άλλαξε με μιάς χρώμα. Δυό μπουρ-γάλας κύκλι γοάφθηκαν κάτω από τα μάτια του, μά δεν εΐπε λέξι.

Μην της το πής παιδά-κι μου. 'Ασπινε...

Δεν πρόλαβε να τελε-ώρη τη φράσι της κ' έκείνη την στιγμή μπήκε ή Μαίρη. Στο ιδρωμένο και κοιμένο από κάποια ύποπτη κοφούσι πρόσω-πο της γάνταζαν τα φτι-σάδια.

—Γειά σας, εΐπε. Ούφ, έσκασε από τη ζέστη.

Κ' έβγαλε το καπέλλο της.

—Πού εΐσους; τη ρώτη-σε ύπόκατω ο 'Ισίδωρος.

—Σΐδ γιατρός; για τα δόντια μου, καλΐ 'Ο άθε-σφόρος περνούσι δολΐ-κλήρη που ζήτησι για μία κορόνα.

Ταρίφα, σοι λέει.

«Έλα μέσα, την τράβηξε στο δωμάτιο ο νέος.

«Έχομε να πούμε κάτι οι δυο μας!

Σε λίγο ή πόρτα έκλεισε και μάτια ή κυρά Στυλιανή τριγύριζε άπόξω, κάνοντας τάχα, πως τακτοποιούσε κάτι, για ν' άκούση τι λέγανε. 'Ο γιός της μιλούσε πινιτά—φανερΐ εΐταν πός δύσκολα κρατούσε την ταραχή του—κ' έκείνη του άποκρινόταν μονοσύλλαβα. Σε μία στιγμή έτοιμαζόταν για να βγη έξω ή κυρά Στυλιανή, μά την κράτησε στη θέσι της ή ύμωμένη φωνή του 'Ισίδωρου. Έπειτα άκούσθηκε χτύπημα χειού, πάνω σε πρόσωπο κι' έπειτα το ξεφωνητό της Μαίρης.

—Νά, για να μάθης... για να μάθης... 'Αμ δεν ξεχάσες τα παλιά σου... 'Αμ δε μου εΐπες, πός θά φρονιμώρη;...

Τά λόγια αυτά του νέου, λές και λεγόνταν συλ-λαβιστά, γιατί το καθένα συνοδεύονταν κι' από χτυπήματα. 'Η κυρά Στυλιανή έτρεξε ν' άνοϊξη. 'Αλλ' ή πόρτα εΐταν κλειδωμένη. Την ίδια στιγμή γύριζε κι' ο Νίκος.

«Σε το βράδι τα μάτια της δε σταμάτησαν. Τώρα είχε άρχισει να τΐ λυτάτα και ή μητέρα του 'Ισίδωρου και προσπαθούσε να την παρη-γορήση.

—'Ανδρας είνε, της έλεγε, εΐπε πάρα πάνω μία κουβέντα. Δεν έπερνε να του μιλήσης. Μην τρώ-γοσθε, παιδάκι μου. 'Η φαγοπότις είνε κακό πράμα, μΐς' στο σπίτι. Το ίδιο συναίσθημα λύπης είχε αισθανθΐ κι' ο μικρότερος αδερφός. 'Εμοιαζε της μητέρας του αυτός. Σΐδ κάτω κάτω της γασ-τρίς δεν είχε και κακή καρδιά ή φτωχή! Πούος έξορι πούος την είχε πάρει στο λαμό του... Κά-θισε κοντά της και της εΐπε κι' αυτός δυο παρη-γορητικά λόγια. Τότε ή Μαίρη σήκωσε το κεφάλι της, σφουγγίζε τα κατακακώματα μάτια της και εΐπε.

—Πά—πά, παναγία μου, τι κακός, που είνε. Δεν είχα ξαναδΐ έτσι άνδρα.

—Έρχεται, έκανε ή μητέρα του και σηκώθηκε, ένθ ο Νίκος έμεινε άκίνητος στη θέσι του.

—Μπ, παρέα κάνετε; ρώτησε με περιγελ-στικόν τόνο ο 'Ισίδωρος μπαίνοντας.

Δεν του άποκρίθηκε κανείς. Φανερό όμως εΐταν πός δεν είχε δη με καλό μάτι τον αδερφό του να καθάται πλάι στη Μαίρη. Έκείνος πάλι εΐταν σάν σαστισμένος, γιατί ή Μαίρη σε μία στιγμή, που βγήκε ή κυρά Στυλιανή έξω, του εΐπε πλινόοντας του το χέρι:

—Σΐ φράνσαι πιο καλός!

«'Ω, έκείνο το άγγιγμα του χεριού! Τούφερε άνα-τριγύλια στο κορμί του. Κ' εΐταν τόσο μαλακό το χέρι της! Και μύρισε τόσο μεθυστικά, τόσο γλυκά!

Τώρα για την παραμυθίη αΐα της χυπούσε και την ύποπτευσαν τόσο, όστε δεν την άφηνε ούτε στην πόρτα της αΐλης να βγη. 'Ακόμη της είχε πετάξει πολλά πράγματα από την τουαλέτα της, ιδίως έκείνα που βαφόταν.

Κ' έκείνη ή άμοιρη δεν έναντιωνόταν σάν τον έβλεπε τόσο άγριο, παρ' όσον καμιά φορά, που την έπινγε ο θυμός του όλεγε.

—Δε θά σοι καθήσω έδω χάμου να με δερνΐ!

—Δεν κάνεις πός φεύγεις να δοΐμε, της άπο-

κρινόταν έκείνος, Θά πäs για τα θυμαράκια.

«Αλλά μία μέρα, που ο 'Ισίδωρος τη χτύπησε κατά τα συνηθισμένα του κ' ή Μαίρη ξεφώνισε, ο Νίκος σηκώθηκε κατακίτρινος και μπήκε στη μέση.

—'Ε, για να σοι πΐ, φώναξε στόν αδερφό του. Δε σοι χωροτούμε τίποτα να μäs συγχΐζε κάθε μέρα, με τα καμώματά σου. Φτάνει που μäs έκαμες ρεζίλι στη γειτονιά. Έπ, τέλους δεν κάνετε χωριΐ, χωρίσε την.

—Και σένα τι σε νοιάζη;

—'Ενδιαφέρομαι για το σπίτι μας.

—'Ενδιαφέροαι γι' αυτήν, θέλεις να πής, έ;

φώναξε άγριμένος ο 'Ισίδωρος. Δε το κατάλαβα νομΐζεις εγΐ, 'Ιησούτη, τα γλυκοκοιτάγματά σας σΐδ τραπέζι;

—Πός έχεις μουρлуθη, το ξέρω, πρόσθεσε ο Νίκος.

Στο μεταξΐν είχε έρθει στην πόρτα ή κυρά-Στυλιανή και παρακολουθούσε με την άγωνία ζω-γραφισμένη στο πρόσωπο τις κινήσεις των παι-διών της, σά να προσισθάνονταν κάποιο κακό.

—Βρε έμένα μου λές, πως έχω μουρлуθη, έροτάνα;

—Για μά'εψε τα λόγια σου. Είσαι άνανδρος να χτυπäs μία γυναίκα. 'Α' άνδρος ναί.... Το ξέ-ρεις;

—'Α, μά, φτάνει πιά, γιατί μου παραμπήκες στη μύτη.... 'Αντε έξω.... Φεύγα σου λέω.... Βρε φύγε από δΐω....

Τώρα εΐταν πιασθεί στο χέρια και πάλεψαν με λύσσα, σάν να τους χωρίζε άσβεστο μίος. 'Η κυρά-Στυλιανή βάλθηκε να τους χωρίση, ξεφονί-ζοντας κάθε τόσο: «Παναγία μου!». Κοιμένες λέ-ξεις έβγαιναν από το στόμα της, τα μαλλια της εΐταν άνασηκωμένα κι' ο 'Ισίδωρος πιάχιζε να τον βγάλη έξω από το δωμάτιο.

—'Αναντρε... να....

«'Η Μαίρη καθόταν στη γωνία άβουλη. Κανείς δεν μπορούσε να τους χωρίση, κ' ή μητέρα του πάνω στην άπελπισία της, άνοϊξε την έξοποτα κι' άρχισε να φωνάζη: «βοήθεια». Σά να τους έρέθισε περισσότερο ή λέξι αυτή, πάλεψαν με πε-ρισσότερο πείσμα, και να, σε μία στιγμή, που πλησίασαν σΐδ κορό, ο Νίκος άρπάξε το τσε-κούρι, που είχε άφήσει το πρωί ή κυρά-Στυλιανή για να καρφώρη μία μπάντα στόν τομάρι, και το κατέβασε μ' όλη τη δύνα

GERARD D'HOVILLE
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΜΥΡΤΩΤΙΣΣΑΣ

Η ΖΩΞΕΦΙΝΑ Ή ΓΕΓΕΤΤΑ

ΑΠ' ΤΗΝ
ΕΡΩΤΙΚΗΝ ΖΩΗ
ΤΗΣ ΙΩΣΗΦΙΝΑΣ

Ήταν πολὺ ὠραῖο τὸ νησί της, μὰ βέβαια ὄχι ἡσυχαστικό! Οἱ Καραῖοι τὸ λέγανε: Μαντανίνα... ὄνομα γλυκὸ, κι' ὠροῖο, μὰ οἱ Γάλλοι δὲν τὴν ἔκανον ἀποικία τὴν ἐβάφτισαν μ' ἓνα ὄνομα πῶς χτυπητό: Μαρτινίκα.

Ἡ Μαρτινίκα ἔχει γαλάζιον οὐρανὸν κι' ὠραία λουλούδια, δάση θαυμαστά καὶ μυρωμένα, μὰ ἔχει καὶ φίδια ὑποῦλα καὶ φαρμακερά, τὸ ἡφαίστειο, μὲ τὸ ἐξακολουθητικὸ του κονσέρτο καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς πού μὲ τίς ἀπειλὲς τοὺς σκοτεινιάζουν γιὰ τοὺς Γάλλους τὸν καθάριο οὐρανόν... μ' αὐτὰ δὲν ἐμποδίζουν τὴν Ρόζα Τάτσερ, τὴν παιδοῦλα, νὰ ρουφᾷ τὸ ζαχαροκάλαμο, κι' ἀργότερα πῶς μεγάλη, νὰ χορεύῃ μὲ τοὺς μαύρους τῆς Ἀφρικῆς τὴν «μπικουίνα» καὶ τὴν «καλέντα».

Τῷ 1766, τρία χρόνια μετὰ τὴ γέννησιν τῆς Μαρίας—Ἰωσηφίνας—Ρόζας, πού χαϊδευτικὰ τὴ λέγανε Γεγέττα, μιὰ τρομερὴ θύελλα κατὰστρεψε τὴν ιδιοκτησίαν τῶν Τάτσερ, καθὼς κι' ὅλο τὸ νησί. Ἐσώθηκε μόνον τὸ χτίριον τῆς ζαχαροποιίας, ὅπου κατέφυγεν ἡ οἰκογένεια. Σιγὰ σιγὰ τὸ διόρθωσαν, τὸ μεγάλωσαν καὶ ζοῦσαν ἀνάμεσα στὴ θάλασσα καὶ στὸ χωριό, ἀφεντὰδες ἀρκετὰ φτωχοί, μὲ καμμιὰ εἰκοσαρία μαύρους σκλάβους.

Μέσα σ' αὐτοὺς εἶνε κι' ἡ Μαρὶόν, μιὰ χοντρὴ ἀραπίνα πού ντάντευε τὴν Γεγέττα σάν ἦταν μικροῦλα, τὴ νανοῦριζε μὲ παραμύθια καὶ τραγούδια ἀράπικα, καὶ τὴ μάθαινε νὰ τὰ συνοδεύῃ κουτσὰ στραβὰ στὴν κιθάρα. Ἡ Γεγέττα τῆς ἄρεσε περισσότερο ἀπὸ τίς δυὸ μικρότερες ἀδελφές της κι' ἀπ' τὸ μικρὸ τὸν Ἀλέξαντρο ντὲ Μπωαρναί πούταν μεγαλύτερος κι' ἀπ' τίς τρεῖς. Αὐτὸς ἀπ' τὸ 1769 εἶχε φύγῃ γιὰ ν' ἀνταμώσῃ τὸν πατέρα του, πού τὸν εἶχε ἐμπιστευτὴν φεύγοντας ἀπ' τὸ νησί γιὰ νὰ γυρίσῃ στὴν Γαλλία, στὴ γιγιά Τάτσερ... Εἰς ἀντάλλαγμα, ὁ λαμπρὸς αὐτὸς Μαρκήσιος ντὲ Μπωαρναί—πού ὑπῆρξε διοικητὴς τῆς ἀποικίας καὶ τόσο ἀσχημα τὴν ὑπεράσπισε πού τοῦ τὴν ἐπῆραν οἱ Ἀγγελοι—αὐτὸς ὁ λαμπρὸς Μαρκήσιος ἔστειλε μπροστὰ γυρίζοντας στὸ Παρίσι, τὴ χαριτωμένη Κυρία Ρενωντέν, ἀδερφή τοῦ πατέρα τῆς Ζωζεφίνας. Ἄν καὶ ἦταν νόμιμα παντρεμένη μὲ κάποιον Κυρία ντὲ Μπωαρναί ζοῦσε δίπλα στὴν ὠραία Ρενωντέν καὶ μοιραζότανε μαζί της τὴ στέγη καὶ τὴν τύχη του, σὰ νησιὰ ὅπως καὶ στὸ Παρίσι, περιφρονώντας τίς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ τὰ λόγια τοῦ κόσμου. Ἡ Μαρὶόν διηγότανε εὐχαρίστως αὐτὴν τὴν ἱστορία καθὼς κι' ἄλλες στὴ Γεγέττα δὲν μεγάλωσε, καὶ βγήκε στὰ δεκαπέντε τῆς χρόνια ὅπ' τὸ σχολεῖτο.

Εἰν' ὠραῖο νὰ φαντάζεται κανεὶς τὴν ἐπιστροφή τῆς Γεγέττας, τὴ χαρὰ της γιὰ τὴν ἐλευθερίαν πού ἀποχτοῦσε, γιὰ τοὺς γονεῖς της πού ξανάβλεπε, τίς ἀδελφές της, τὸν κῆπο της. Δὲν κατέχει ἀκόμη ὅλη τὴν τὴν χάρι. Εἶνε λιγάκι παχυνά, μὰ ἔχει ὠραῖο δέγμα καὶ σάρκα, καὶ τὰ μπράτσια της εἶνε ἀπὸ τώρα τὰ ὠραιότερα τοῦ κόσμου, μαλλιά πυκνά καὶ γυαλιστερά, μάτια σκοῦρα γαλανά, σκεδὸν μαβιά, σάν τὴ θάλασσα πού ἀπλώνεται στίς μαύρες ἀμμουδιὰς τῶν ἄκτῶν. Εἶνε ζωηρή, ἀγαπητὴ, γλυκεῖα, τρυφερή, χαρούμενη, καὶ ὅπως ταπεινὰ στὴν ἡλικία της, λιγάκι ξεμυαλισμένη.

Μίλις φθάνει στὸ νησί γρήγορα, μὲ βιάσι, χωρὶς νὰ πῇ τίποτα σὲ κανένα, σκαρφαλώνει σὲ μιὰ καμαροῦλα πού τῆς ἄρεσε δὲν ἦταν παιδί, καὶ πού ἀράδιαζε ἐκεῖ τίς κουκλὲς της μὲ αὐλικὴ τάξι, στολισμένες ὡραῖα μὲ φορέματα πού τοὺς τὰ ἔγραψε ἡ ἴδια. Μὰ τὴν ἀκατοίκητη αὐτὴ χάμαρα τὴν κάνανε εἷς εἶδος ἀποθήκης καὶ βέβαια πρὸ καιροῦ δὲ θὰ εἶχε μὴν κανεὶς ἐκεῖ μέσα, γιὰτί μὲ τίς σήκωσε τὰ παραθυρόφυλλα, ἓνας μεγάλος θόρυβος ἀκούστηκε κι' εἰδὼ προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ τί συμβαίνει, ἓνα χρυσὸ ἀνάμετρο φτερωτὸ κοπάδι τὴν τριγυρίζει.

Ὡ! τί φόβος! εἶνε οἱ μέλισσες.

Οἱ κυψέλες εἰν' ἐδῶ κοντὰ κάτω ἀπ' τίς γεμάτες βαρεῖα ἀρώματα ἀνακίες, καὶ τὴ μεγάλη γασμιά πού κυματίζει σὸν ἀγέρα, ἀπ' τὸ ψῆ'ωμα τοῦ Σούχου... Ἐνα σμάρι μελισσῶν κατέφυγε μὴ μὲρα πού βρῆκε τὴν εὐκαιρίαν, ἐκεῖ μέσα, κ' ἐγκυταστάθηκε. Τὸ διώξαν, μὰ κείνο ξαγυρίζει ἐπίμονα κάθε φορὰ πού κα' ὀρθώνει νὰ τρυπώσῃ... Οἱ μέλισσες! Γύρω ἀπ' τὴν κοπέλλα πού φοβισμένη κρύβει στὰ χέρια τὸ πρόσωπό της, οἱ μέλισσες ἀνέβοκατεβαίνουν, στριφογυρίζουν, μικρὲς σαῖες πού ὑφαίνουν τὸ σύμβολο τῆς μελλοντικῆς λαμπρότητας, πού εἰν' ἀγνωστὴ καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα πού θὰ τὴν δεχθῇ, καὶ πού τρέμει τώρα κι' εἰν' ἔτοιμη νὰ φύγῃ μὲ κλάυματα, μέσ' στὴ δόξα τοῦ ἀρματωμένου αὐτοῦ συννέφου.

Μὰ κα ἐνα μέλισσα θὰν τὴ τοιμπάζει καὶ φεύγει, πᾶει νὰ διηγηθῇ τὸ ἐπεισόδιο. Ἀργότερα ὅμως περιεργή, ξεθυρρεμένη, ἔρχεται συχνὰ ἐκεῖ «γιὰ νὰ ἰδῇ». Τὰ μελίσσια ξανάρχονται πάντα, τὴ

χαϊρετᾶνε, τὴ στεφανώνουν, καὶ ἡ Γεγέττα ἐξοικειώνεται σιγὰ σιγὰ μὲ τίς ἀναμέτρητες αὐτὲς φιλενάδες της πού ἀγαπᾷ τὸ μέλι τους ὅσο καὶ τὸ γλυκὸ τῆς γκογιώβας, καὶ τὸ γάλα τῶν Ἰνδιάνικων καρυδιῶν.

Μ' ἄρρεσι νὰ τὴ φαντάζομαι: ἡ Γεγέττα ἂν καὶ λίγο μορφωμένη, ἀδιάφορη στίς σοβαρὲς μελέτες, στὰ πολὺωρα διαβάσματα πού κουράζουν τὴν τεμπελιά τοῦ κορμιοῦ καὶ τοῦ μυαλοῦ της, εἶνε ὡς τόσο ἐνήμερη καὶ τέρεπται στὸ ρυθμὸ τῶν ξακουστῶν συνθέτων καὶ τῶν ἐρωτικῶν ὠδῶν... Καὶ ἡ Γεγέττα πού ὄνειροπολεῖ τὸν ἔρωτα καὶ πού ἀπ' ὅλα τὰ λουλούδια ἀγαπᾷ τὰ τριαντάφυλλα θὰ τὸ τραγουδεῖ, πρὸθυμη ν' ἀκούσῃ τίς συμβουλὲς τοῦ ποιητῆ, τὸ:

«Μικροῦλα, πᾶμε νὰ δοῦμε ἂν τὸ τριαντάφυλλο: καὶ στενάχωντας, θὰ ψιθυρίσει: Ἀγάπε θὰ γίνω ξακουστὴ σάν τὴ Μαρία, τὴν Ἑλένη, ἢ τὴν Κασσάνδρα;»

Κι' ὄνειροπολεῖ...

Ὁνειροπολεῖ μισοξασπλωμένη στὴν κούνια της τριγυρισμένη ἀπὸ ἓνα δροσερὸ κάδρο, κοντὰ σὲ κάποια πηγὴ, κάτω ἀπ' τὰ φουντωτὰ κανελλόδεντρα.

Ὁνειροπολεῖ στολίδια καὶ πολύτιμα πετράδια... φαντάζεται μιὰ μεγάλη κασετίνα πού ἀνοίγεται μὲ μίλις μισοκλεισθῇ τὰ μάτια της, καὶ γλυστεροῦν ἀπὸ μέσα περιδεραια, βραχιόλια, ζῶνες, φεγγόβολα διαμάντια, στάλες μαργαριταριῶν, ὅλες οἱ λαμπρότητες, καὶ τὰ χρώματα ὅλα τῶν πετράδιων, κορώνες καὶ διαδήματα, σάν τὸν ἀφρὸ τῶν κυμάτων πάντα στὰ σκοτεινὰ περιγιάλια...

Στολίδια! πλούτη! φορεσιές! θὰ τ' ἀποχτήσῃ ὅλ' αὐτὰ; ἢ θὰ περάσῃ ὅλη τὴ ζωὴ της ἀνάμεσα στοὺς μαύρους, σὲ μιὰ μισογχεμισμένη κατοικία; Ὡς ζήσῃ παρμόμια μὲ τὴ φτωχὴ τῆς τῆς μητέρας, πού ἂν, κι' ἀκόμα νέα, μοιάζει μὲ γρηά, κι' δὲν ἀρχίζουν οἱ ἀτέλειες βροχές, πρῶτ' καὶ βράδυ καὶ μέρες ὁλόκληρες, σὸ πάλιν ξεβαμμένο γραφεῖο τοῦ μικροῦ σαλονιοῦ σκύβει τὸ θλιβερό της μέτωπο σ' ἓνα αἰώνιο καϊσέτιχο; τί φοβίκα!

Λογαριασμοὶ ἀτέλειωτοι πού ποτὲ δὲν ἱκανοποιοῦν, πού δὲν παρουσιάζουν πιά γιὰ τὴν οἰκογένειαν παρὰ τὰ διαβόλικα σημάδια τῆς στενοχωρίας καὶ τῆς ἀνησυχίας... Καϊσέτιχα πού δὲν ἐμποδίζουν οὐτε τὰ χρέη, οὐτε τὴν ἀνία, οὐτε τὴν καταστροφή, τέτοια καϊσέτιχα ἡ Γεγέττα τὰ ἀηδιάζει...

«ΘΡΗΝΩΔΙΑ»

Κλᾶνε βροχή... μονότονα, πένθιμα, κρῶα, θλιμμένα,
τὴ διψασμένη γῆς,
Καὶ κλᾶνε τὰ χλωμά κα' ἄγνὰ, τὰ κρῖνα μαραμέννα
Χερουβικῆς νυχτὸς...

Πὺν εἶσι, ἀπλὰ καὶ γαληνά, σ' ἓνα φτωχὸ ἀνθογιάλι,
Ξερύχσαν ὠχρά,
Κι' ἔκλαψαν—ἀνθὴν πνοή—τὰ πρωτὰ τους κάλλη,
τὴ πρωτὴν χαρὰ...

Καὶ πῶς βροχοῦλα μου, τὴν ὄψανή χαρὰ μου...
(Ἐρμὸ πολεὶ καὶ σκλάβο.)
Καὶ κλᾶνε τὴν Καρδοῦλα μου καὶ τὰ νεκρὰ διειρά μου,
Πὺν τῶρα—ὡτὸς—τὰ θάβω...

Μὰ πῶς βροχοῦλα μου ἀπ' ὅλα, κλᾶνε τῶρα
(Ὁνειρὰ, ἐλπίδες, νᾶτα!)
Τοὺς νεκρωμένους πόθος μου πού γκρέμισε μιὰ μπόρα,
Τὰ λυρικά μου νῆα...

ΕΠΑΜ. ΘΕΟΦΙΛΟΣ

ΒΟΤΑΝΙ ΛΥΓΓΡΟΜΥ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ

Στὸν Γολγθὰ τὸ δρόμο, ἀνκομαχώντας
Μιὰ: σιγὰς ἀκούεινς περπατητῆς
Νοιώθω, εἷς πῶς ἀπόμακρο θ' ὤρῳντας
Φγγιὰ γλαρὴ στὰ δρομὰ τῆς ζωῆς.

Γυρτὰ κερὰ, σκίφρὰ κορμιά, δακρυοῦνς
Στὸ δρόμο μου—κι' ἀποσπᾶται σβέλ...
Μὰ πέρα... ἐκεῖ ἄγνὰ π' ἰδία γελοῦνς
Στίς χλωρασιές, σκὰς αὐγῆς σι...

Τραγὴ στιγμή! Πὺν ὁ λογισμὸς πέταει
Νοσταλγικά σ' ὄνειρα θυμιά,
Μιὰς ζωῆς ξενιστῆς... Πὺν πᾶσι.
Κι' ὁ πόνος μου γιὰ μιὰ στιγμή σκορπᾷ.

Πύλος

ΑΘΑΝΑΣ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

Ὁνειροπολεῖ τώρα κάτι πῶς πραγματικό. Ἐνα νέος ἀξιοματικός τῆς Μαρτινίκας τῆς κάνει κόρτε, εἰν' ἐρωτευμένος μαζί της. Περνᾷ ὁλόκληρες λευγὲς τὴ νύχτα μὲ τ' ἄλογο γιὰ νὰ τὴν ἀνταμώσῃ, τὸ πρῶτ' δὲν σεργιανᾷ καρβάλλα σὶδ μικρὸ τῆς τ' ἀλογάκι, μὲ τὴν ἀμοξόνα της τὴν κακοφτιαγμένη, μὰ πού τὸ ἔμφυτο γούστο της τὴν κάνει νὰ φαίνεται κομψή.

Μιὰ φορὰ πῆγανε μαζί ὡς τὴ λίμνη πού ἔχει χρώμα θειαιοῦ κι' ἀπλώνεται σ' ἓνα στυμμένο κρατῆρα, ψηλὰ πούλ' στὸ βουνό... ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχουν πιά παρὰ κάτι χλωμά, λουλούδια, καὶ πού μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ ὅλα τὰ νησιά.

Δὲν τὸν ἀγαπᾷ αὐτὸν τὸν θαυμαστὴ τῆς, μὰ θὰ θελε μέσα σ' αὐτῆς τῆς λίμνης τὸ μαγικὸ καθρέφτι, νὰ ἰδῇ τὴ σκιά τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ μόνου ἔρωτα πού περιμένει, πού θὰ θάνε μαζί τρυφερός καὶ ὁρμητικός, πού θὰ συγκεντρώσῃ ὅλη τῆς τὴ γυναικεία ὑπόστασι... Ὁ ἀξιοματικός τῆς λέγεταί Τερσιέ. Εἶνε νέος, κουτσὸς καὶ μάτιας καὶ γι' αὐτὸ ἀργότερα προσπαθεῖ νὰ γίνῃ πιστευτὸ εἰς τὸ μέλλον ὅτι ἀγαπήθηκε σὸ παρελθόν ἀπ' τὰ δεκαπέντε χρόνια τῆς Γεγέττας.

Μὰ ὄχι, δὲν τὸν ἀγάπησε. Ἦταν ἀκόμα πολὺ παιδί καὶ δὲ θὰ θελε μ' ἓνα πρόωρο γάμο νὰ κλείσῃ τὴν τύχη της στ' ὠραῖο αὐτὸ νησί, πού εὐχότανε, ἂν καὶ τ' ἀγαποῦσε, νὰ τ' ἀφήσῃ... Τὸ Παρίσι τῆς θείας της Ρενωντέν τὴν τραβοῦσε, καὶ τὸ μυστικὸ τῆς ἐνστικτο θὰ τὴ συμβούλευε νὰ περιμένῃ ἀκόμα, νὰ ἐλπίζῃ σὲ κάτι καλύτερο... Τάχα δὲν τὸ ξαίρει πῶς σὸ Παρίσι οἱ ἔμπορες κρεωλὲς ἔχουν μεγάλη πέρας; πῶς τ' ἀσπρὰ τους φορέματα κι' οἱ μουσελλίνες τους μεταμόρφωσαν τὴν μόδα; πῶς οἱ ἀριστοκράτες παντρεύονται μὲ κορίτσια αὐτῶν τῶν νησιῶν, δὲν εἶνε πλούσια πρὸ πάντων; Μὰ γιατί ὄχι κι' δὲν εἶνε φτωχά; Ὁ λοχαγὸς Τερσιέ δὲν ἀνταποκρίνονταν στοὺς βαθεῖς πόθους τῆς Γεγέττας, μὰ θὰ τὸν εὕρισκε ἴσως εὐγενικό, καὶ θὰ διασκεδάζε, πρᾶγμα πού κάθε κορίτσι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάνῃ, ἐνόσφ δεχέται τίμια τίς ἐκδηλώσεις αὐτῆς. Περιπατοῖ μὲ τ' ἄλογο, ἴσως καὶ λίγος χορὸς σὲς σπάνιες φιλικὲς συγκεντρώσεις, συναντήσεις στὴν πόλιν, ἢ στὴν λειτουργία, δὲν ἡ Γεγέττα πῆγαινε νὰ τὴν ἀκούσῃ στὴ μητρόπολιν τὴ λεγόμενη τῶν Φλιμπουσιέ.

Ἐκεῖ, μέσ' στὴ σκιά, πού ὅσο ζεστό ἦταν ἔξω τὸ φῶς, τόσο αὐτὴ ἦταν παγωμένη, γοιτισμένη σ' ἓνα μικρὸ ταπέτο προσευχόμενε... ὄχι βέβαια γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς της, μὰ γιὰ τῆς ζωῆς της τὴν ἐπιτυχία.

Ἐνα πρῶτ' ἡ Γεγέττα, τεμπελικὰ ξασπλωμένη σὲ μιὰν αἰώρα, πού τὴ σήκωναν οἱ εὐνοοῦμενοι ἀραπάδες της τραγουδώντας, τραβοῦσε γιὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ, σαλευτικὴ χρυσολίδα πού περιμένει ν' ἀνοίξουν οἱ ὠραῖες τῆς μαγικῆς φτερούγες.

Στὸ δρόμο συνάντησε μιὰ νεαρὴ γυναῖκα, ἓνα μυστηριώδη τύπο, πού καταγότανε ἴσως ἀπὸ ἱθαίους τάρταρους αὐτοκράτορες, καὶ σμίγοντας τ' Ἀφρικανικὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὸ χρώμα τῶν Καραϊτιδῶν, πολὺ ὅσο τώρα περιδεραια ἀπὸ κοχλῶνα. Μισοκλεισμένη μέσ' στὴν αἰώρα ἡ μικρὴ κροφαλὴ κοιμότανε, μὲ τὸ ἓνα χέρι κρεμασμένο ἔξω ἀπ' τὸ δίχτυ τῶν μαλακῶν σκοινιῶν, δὲν ἡ γυναῖκα πού περνοῦσε, ἀρπάξε αὐτὸ τὸ χέρι.

Οἱ πηλοητικὰ μαῦροι σταμάτησαν, καὶ ἡ παρὰξενὴ ἐκεῖνη μπροδνίτινη γυναῖκα μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στίς γραμμές τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἄντρου χεριοῦ, μουρμουρίζουσε στὴ γλῶσσα της πού τὴ καταλάβαινε ἡ Γεγέττα πράγματα συγχυσμένα, τερτίφοβα, μυστικά, ἐπαναλαμβάνονσα συχνὰ τὰ ἴδια λόγια: «Πάνω κι' ἀπὸ βασίλισσα! πάνω κι' ἀπὸ βασίλισσα!»

Ἐφνιασμένη θαμπωμένη, συγκινημένη μὰ καὶ γελοῦντας μαζί, ἡ μικροῦλα ἡ κροφαλὴ ἔξακουθεῖ τὸ δρόμο της καὶ μπαίνει μέσ' στὴν ἐκκλησία. Ἐρχεται ἀπὸ εὐλάβειαν, γιὰ νὰ περάσῃ τὸν καιρὸ τῆς; γιὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ τὸ θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους; Δὲν ξαίρω, μὰ ἔρχεται προσεύχεται καὶ κατὰ τὴν παιδικὴ τῆς συνήθειαν, ὄνειροπολεῖ. Καὶ νὰ πού καθὼς σκύβει μπροστὰ στὸ ἱερὸ τὸ μέτωπό της, μὲ μισοκλεισμένα μάτια, τῆς φαίνεται πῶς κατεβαίνει στὸ κεφάλι της ἓνα φανταστικὸ διάδημα, φωτεινὸ, θαυμάσιον. Ὁ παπὰς πού τελεῖ τὴ θείαν λειτουργίαν δὲ σέρνει πίσω του ἓναν πορφύρινο μανδύα. Κάθε τόσο φτάνει σ' αὐτίαν τῆς τὸ βοητὸ ἀπ' τίς καμπάνες πού σημαίνουν, ἀπ' τοὺς μπουζόντους πού ἀντηχοῦν ἀπ' τοὺς φθόγγους τῶν ὁργάνων... Ἡ Ζωζεφίνα τρεμμένη ἀνοίγει τὰ μάτια. Ὁνειρεύτηκε, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ φαιτηγὴ λουρίδα πού διατεχνᾷ ἓνα κοκκινὸν τζάμι καὶ σμίγει μὲ τὸ βογ-